

Podplukovník Ing. Dušan Šabolčík, CSc.

Mírová mise OSN - UNGCI (Irák 1994 - 1995)

Aktivní účast České republiky v mírových aktivitách Organizace spojených národů je vysoce hodnocena jako příspěvek k udržení míru a projev aktivní zahraniční politiky našeho státu.

Jedním z prostředků k uchování míru a mezinárodní bezpečnosti, kterých OSN v poslední době často používá, jsou **mírové mise (operace)**.

Za poslední čtyři roky je zřejmý trend velkého nárůstu počtu misí OSN a jejich **enormních finančních nákladů**.

Například ke konci roku 1991 OSN vykazovala 11 mírových misí, na něž ročně vynakládala **480 milionů USD**. Ke konci roku 1994 to bylo 18 operací, kde se vynaložené náklady jen za tento rok pohybovaly okolo **3,3 miliardy USD**.

V posledních dvou až třech letech je možné sledovat i **značný nárůst počtu zemí**, které se účastní mírových operací. K 31. 12. 1995 dosáhl tento počet 76, přičemž je zde i řada „nových zemí“, jako například Albánie, Singapur, Kuba, Džibuti, Rumunsko apod., které zatím nemají žádné zkušenosti z problematiky mírových operací (misí).

V průběhu roku 1995 organizovala OSN 38 mírových misí v nejrůznějších oblastech světa. Řada z nich byla ukončena (22 misí), mnohé (16 misí) aktuálně pokračují.

I když se v současnosti objevuje kritika činnosti některých mírových operací a mnoho zemí žádá naléhavou reformu tohoto „mnohamiliardového“ impéria agentur a zaměstnanců (jak OSN nazval redaktor Reader's Digest Dalle Van Atta), velká část světového společenství vysoce hodnotí práci mírových sil OSN.

Přestože ve stanovách Charty OSN není zakotvena podstata operací na podporu míru, byl na základě mnohaletých praktických zkušeností vypracován jejich obsah, do něhož zpravidla patří:

- monitorování zastavení palby a příměří;
- rozdělení nepřátelených stran;
- vyvádění vojsk z frontové linie a jejich odzbrojování;
- monitorování a podpora demokratických voleb;
- pomoc při přebudování státních struktur oťesených krizovými situacemi a občanskou válkou;
- zabezpečení podmínek pro uskutečňování humanitární a zdravotnické pomoci;
- a podle situace i další úkoly.

V článku „Mírové operace“ (VR č. 3/1995) jsou uvedeny **složky**, tvořící mírové operace OSN. V současné době je to nejčastěji: diplomatická a politická; humanitární právní; civilně administrativní; volební; repatriační; rehabilitační; složka civilní policie; mezinárodní civilní personál a jeho služby v poli a **vojenská složka**.

Na operacích OSN se kromě vojáků podílí i civilní personál (například ve složce humanitárně právní, civilně administrativní, volební, repatriční, rehabilitační apod.). Náročnost úkolů vyžaduje zapojení i politických představitelů (diplomatická a politická složka) a dalších osob jak z řad pracovníků OSN, tak z řad přijatých místních občanů (toho nebo těch států, pro něž je operace prováděna), ovšem na základě dohody.

Příkladem jak civilní, vojenský i policejní personál plní společně úkoly, je složka „mezinárodní civilní personál a jeho služba v poli“ a složka „vojenská“.

Vojenská složka mírových operací se skládá z ozbrojených sil OSN nebo vojenských pozorovatelů, podle toho, jaká je situace v místě operace, jaký má mandát a jaký cíl (úkol) je nutné splnit.

Podle těchto stručně uvedených zásad byla s přihlédnutím ke specifickým podmínkám a konkrétní situaci organizována i **mírová mise v Iráku**.

Armáda České republiky se na mírových misích OSN podílí ve dvou oblastech:

- a) vysíláním vojenských pozorovatelů;
- b) vysíláním vojenských kontingentů.

Novou formou, nazývanou modelem pro budoucnost, je **strážní kontingent OSN**, často nazývaný „hlídkovým kontingentem“.

Jako bývalý příslušník této mise v letech 1994 - 1995 chci ve svém článku **poukázat na obecné zásady činnosti a zkušenosti kontingentu vyslaného do Iráku**.

Mise UNGCI (United Nations Guards Contingent in Iraq) byla zřízena na základě memoranda o porozumění mezi OSN a vládou Iráku k ochraně pracovníků humanitárních organizací a vytvoření pocitu bezpečí Kurdům a šíitům. Je to specifická mise humanitárního charakteru. Konkrétní úkoly pro „guards“ byly stanoveny na základě smlouvy podepsané v Bagdádu v květnu 1992. Účast České republiky v misi trvá od roku 1991 doposud.

Krátce k historii mise.

V březnu 1991, Kurdové v severním Iráku a šíitští muslimové na jihu Iráku (území v okolí Basry), se pokusili o povstání proti irácké vládě. Bojové akce způsobily hromadné opouštění osad, vesnic, měst a obydlí v prostoru severního a jižního Iráku do horských oblastí - viz obr.

Horské oblasti znásobily utrpení uprchlíků svými klimatickými podmínkami v zimních měsících zvláště u dětí, starších a nemocných osob. Šíření nákaz a onemocnění zapříčinilo mnohá úmrtí.

Bylo nutné vyřešit situaci uprchlíků, kteří trpěli nedostatkem jídla, pitné vody, špatným bydlením, živořili ve špatných hygienických podmínkách a nedostávalo se jim potřebné zdravotnické péče.

Vysoký komisariát OSN pro uprchlíky (UNHCR), jako řídicí orgán, rozhodl uskutečnit rozsáhlou humanitární operaci ke zmírnění utrpení, které postihlo civilní obyvatelstvo severní části Iráku (Kurdistanu) a jižní části země.

Stupeň důležitosti a rozsah této humanitární pomoci pro část obyvatelstva Iráku vyžadoval od počátku značný počet osob, pracujících přímo nebo nepřímo v podřízenosti OSN, a velké množství materiálu. Materiál představující mnoho milionů dolarů musel být chráněn proti drobným krádežím, loupežným přepadením a často i zneužití. K tomuto účelu, v rámci své pravomoci, rozmístila OSN na ochranu této lidské „aktivity“ po celém prostoru severního Iráku a z části i jižní oblasti země „hlídkový (strážní) kontingent“.

Mandát strážních kontingentů spočívá v tom, že jsou pověřeny chránit veškeré vybavení a zásoby mezinárodního humanitárního programu, všechny jeho zaměstnance pracující v této oblasti v míře, v jaké jim to dovoluje jejich vybavení.

Mírová mise v Iráku byla nejprve víceméně improvizovaná a teprve později byla uvedena do současné podoby, tak jak byly získávány a zobecňovány zkušenosti.

Příslušníci mise - „strážní“ jsou vybíráni z mezinárodních dobrovolníků ozbrojených sil. Stejně jako u vojenských pozorovatelů procházejí výběrovým řízením spojeným s individuální instruktáží těch, kteří splňují první předpoklady v takové misi pracovat.

Doba služby v mírové misi je určována zvláštním nařízením. Obvykle jsou osoby do mise vysílány na dobu služby od 6 do 12 měsíců.

Průkopníky jsou země Rakousko, Dánsko, Fidži, Ghana, Řecko, Nepál, Filipíny, Polsko, Thajsko i Česká republika.

V současnosti v misi UNGCI-96 plní úkoly příslušníci Dánska, Polska, Nepálu, Řecka, Filipín a České republiky.

Nasazení strážního kontingentu má dvě alternativy. Jedna, kdy je ohrožen majetek a zastupitelé OSN, druhá, kdy je ohrožována bezpečnost mírové operace OSN.

Doručování materiálu na rozličná místa v kritických oblastech, jeho rozdělování, pomoc Mezinárodnímu červenému kříži (UNHCR, WFP a podobným nevládním organizacím), ochrana konvojů atd., jsou vysoce pozitivní a náročné úkoly.

Na základě praktických zkušeností a působení „guards“ (strážných) v sektorech (regionech) byly jejich obecné zásady činnosti postupně rozšiřovány o některé úkoly, které jsou známé a více charakteristické pro pozorovatelské mise.

Jako příklad lze uvést:

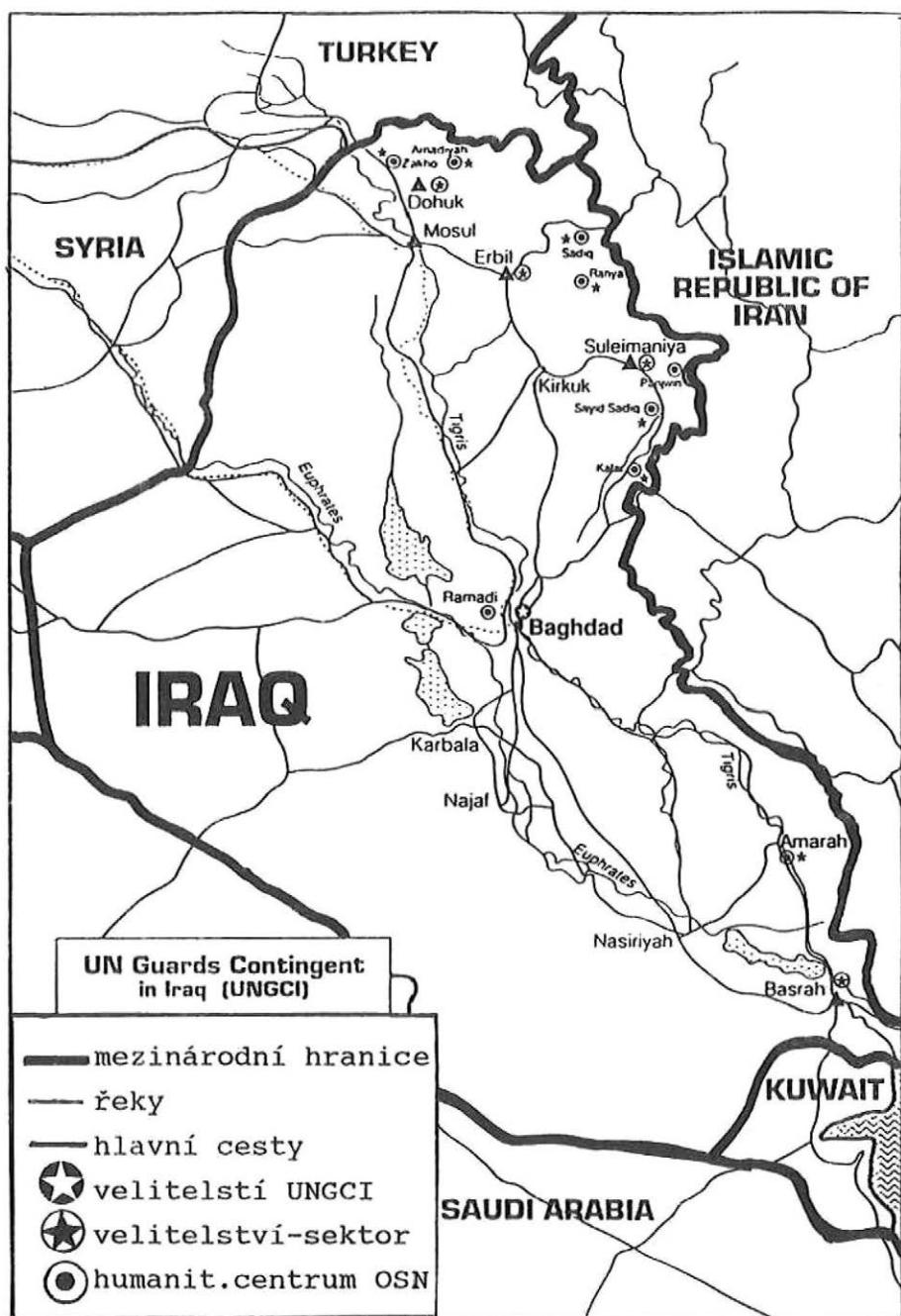
- patrolování v prostorech působnosti pro vytváření pocitu bezpečnosti obyvatel v krizové oblasti;
- prověřování dostupných komunikací, jejich průchodnost a bezpečnost pro působení jak vlastních „guardů“, tak i ostatních humanitárních organizací;
- získávání informací o civilním obyvatelstvu, jednotkách působících na teritoriu, jejich záměrech a vztazích k mírovým silám;
- udržování kontaktu s místními administrativními složkami a úřady, se zástupci politických stran a civilním obyvatelstvem;
- monitorování dodržování lidských práv a základních svobod včetně podpory práv všech obyvatel;
- prevence porušování lidských práv;
- instalace, údržba, opravy a trvalé zabezpečování spojení všech složek (non - government organizations - NGO).

Těchto několik příkladů ukazuje, jak je důležité pro jednotlivé mise pružně reagovat na situaci a podmínky (často neustále se měnící) v době působení v krizové oblasti.

Vlastní činností a působením mise byl dotvářen i **systém velení a řízení operace**.

Protože jde o operaci komplexního charakteru, za koordinaci humanitární operace jako celku odpovídá **Humanitární odbor (Department of Humanitarian Affairs) Sekretariátu OSN**. Odbor jmenuje polního humanitárního koordinátora.

Velitel mise je v Bagdádu a plní úkoly v přímé podřízenosti koordinátora a zvláštního výkonného delegáta.

Obr.: Prostor působení mírové mise (UNGCI)

V současné době je to příslušník dánské armády Paul Dahl.

Velitelství UNGCI je rozmístěno v Kanal Hotelu v Bagdádu.

Mise je rozdělena do sektorů, které řídí velitelé ze svých velitelství (HQ - Headquarters).

Jednotlivé sektory mají svá velitelství v městech Arbíl, Dihók, Sulajmánija, Basra (od 1993 - sektor BASRA uzavřen). V Arbílu a Diháku jsou veliteli sektorů Dánové a jejich zástupci z České republiky, v Sulajmániji je velitel z Libanonu a zástupce z Dánska.

Velitel si ke svému operativnímu velení a řízení jednotlivých sektorů zřizuje polní velitelství, na která vyjíždí podle situace.

Mise má zpravidla velký akční rádius působení, proto je polní velitelství zřizováno v centru teritoria (regionu).

Sektor řídí velitel sektoru (sector commander) se svým zástupce (deputy commander).

K plánování činnosti a udržování denního života mise má velitel sektoru k dispozici štáb.

Štáb tvoří zpravidla:

- operační skupina (skupinu tvoří 2 důstojníci + 1 asistent);
- důstojník pro dopravu (má k dispozici 1 asistenta + 2 mechaniky, někdy i z řad místního obyvatelstva);
- spojovací důstojník (s asistentem);
- administrativní důstojník;
- doktor s jedním nebo dvěma zdravotníky.

Dalším organizačním prvkem příslušníků sektoru jsou **družstva**. Družstvu velí velitel družstva.

Každá mise má na základě získaných zkušeností vytvořené obecné zásady činnosti a podle nich velitelství stanovuje druh a počet družstev (týmů) v sektoru. Mírovou misi OSN UNGCI tvoří dva typy družstev. **Hlídková** (strážní) družstva a **pohyblivá** (mobilní) družstva.

Hlídková družstva zajišťují bezpečnost činitelů OSN provádějících inspekci, kontrolu nebo koordinační porady v kritické oblasti dané mise. Střeží skladiště potravin a materiálu všeho druhu určeného jako humanitární pomoc, velitelství a štáb sektoru s důrazem na oprávněnost vstupu do budov a parkového zařízení sektoru.

Pohyblivá družstva provádějí eskortování vyšších hodnostářů, pracovníků OSN a osob pracujících v misi. Doprovázejí a zabezpečují kamiony (konvoje) s humanitárním nákladem, přesunující se přes daný sektor (se znalostí bezpečných a nejkratších komunikací do stanovených prostorů a skladišť).

Týmy pracují v denní i noční době tak, jak to situace dovoluje. Práce týmů se nesmí stát hazardem, ale organizovanou dobře naplánovanou činností. Velitel družstva po vydání úkolu jako velitel eskorty plně odpovídá za každého příslušníka týmu i za své jednání a rozhodování v kritických situacích. Neuposlechnutí jeho rozkazu, čímž by mohla být narušena bezpečnost příslušníků týmů, je řešeno okamžitou repatriací (odesláním z mise).

Sektor, ve kterém působí kontingent, je zpravidla velmi rozsáhlý (terén často těžko dostupný - např. horský terén Kurdistánu). Aby družstva byla schopná návratu z plnění úkolu ještě téhož dne, jsou vytvářena odloučená pracoviště, tzv. subsektory. Jde v podstatě o početně menší štáb s velitelem než v sektoru; pro plnění specifických úkolů má 1 - 2 pohyblivá družstva.

Především okamžité plnění úkolů příslušníků subsektoru v terénu zabezpečuje veliteli sektoru aktuálnost informací často důležitých pro ostatní organizace plnící humanitární program. Každé odpoledne po provedené součinnosti štábů s ostatními organizacemi operační důstojník plánuje úkoly na den do jednotlivce v to. Na ranním upřesnění úkolů jsou příslušníci týmů krátce instruováni o úkolech.

Tato organizační struktura se ukázala jako velmi pružná. Je nutné si uvědomit, že každý v sektoru dělá všechno bez rozdílu zastávané funkce.

Logistické zabezpečení mise je plněno přes administrativního důstojníka.

Kromě administrativní práce zabezpečuje vystrojení osob a jejich vybavení materiálem všeho druhu, trvale doplňuje a provádí údržbu dle potřeby jednotlivých kanceláří (osobní počítače, tiskárny, psací a kreslicí potřeby apod.), obhospodařuje stavebně ubytovací materiál s důrazem na velitelství. V součinnosti s dopravním důstojníkem zabezpečuje automobilový park, parkovou službu a opravářenskou dílnu, které jsou zřízeny v každém sektoru.

Například mise UNGCI má sjednaný kontrakt s místními úřady tak, že opravy vozidel lze provést v místních opravárnách a nákupy náhradních dílů i jiného spotřebního materiálu v sektoru působení. Složenky a účtenky jsou pak proplaceny přes finanční oddělení na velitelství v Bagdádu.

Každý příslušník strážního kontingentu vlastní pro svoji ochranu osobní zbraň - pistoli. Služebním oděvem je světlemodrá uniforma.

Plnění úkolů vyžaduje spolehlivé dopravní prostředky. Dopravní důstojník jako odpovědný orgán v této oblasti disponuje vozovým parkem, kde převládají vozidla japonských značek.

Ubytování si jednotlivci zabezpečují samostatně v prostoru působení. Od vlastníků domů z řad místního obyvatelstva si pronajímají buď část domu (když jde o 1 - 2 příslušníky) nebo celý dům, zpravidla po dohodě celého týmu. Tato forma pronájmu se jeví velmi výhodná z hlediska okamžité dosažitelnosti a také bezpečnosti „guardů“.

Každý příslušník vlastní přenosnou rádiovou stanici značky „Motorola“ (celá skupina - tým v domě kromě toho vlastní i stálou stanici). Pro kontrolu bezpečnosti jednotlivců jsou domluvené denní relace vysílané ve stanovených časech, tzv. radiokontrola s řídicí stanicí na velitelství (HQ sektorů).

Nemalý význam a dopad na práci vyslaného kontingentu má vztah obyvatel k příslušníkům mise a oboustranná spolupráce se státními orgány. Hlavním cílem součinnosti je získat důvěru místního obyvatelstva, přiblížit záměry mise a objasňovat předem připravované úkoly humanitárního programu. To vyžaduje od příslušníků mise umění navazovat kontakt a mnohokrát vést jednání diplomaticky. Zásadou je zachování neutrality a plnění jenom těch úkolů, které jsou stanoveny potvrzeným mandátem OSN pro dané období.

Společná jednání může často narušit necitlivý přístup k otázkám národnostním a etnickým. V případech narušení těchto otázek byli příslušníci mise okamžitě odesláni do země, ze které pocházel.

Příslušníci českého kontingentu mise UNGCI v Iráku plní úkoly na vysoké profesionální úrovni a jsou v současnosti **hodnoceni jako jedni z nejlepších**. Svědčí o tom i žádost velení mise o zvýšení počtu našich osob a jejich ustanovování do vysokých funkcí v jednotlivých sektorech i velitelství mise v Bagdádu.